

Abstrakt

Úvod: Celiakie je orgánově specifické autoimunitní onemocnění, které vzniká ztrátou orální tolerance lepku u geneticky predisponovaných jedinců. Při celiakii u pacientů byly pozorovány zvýšené hladiny zánětlivých cytokinů (např. IFN- γ , TNF- α , IL-6) v tenkém střevě a v periferní krvi. Tyto cytokiny mají schopnost zvyšovat expresi interferon regulujícího faktoru 1 (IRF1), který je potenciálním hráčem v patogenezi celiakie. IRF1 hraje roli v apoptóze, diferenciaci a protizánětlivé reakci různých imunitních buněk. Monocyty jsou důležitou složkou imunitního systému. Širokou paletu jejich funkcí jim umožňují plnit membránové receptory, jejichž expresi může vyvolávat mimo jiné i IRF1. Pro objasnění vlivu IRF1 na patogenezi celiakie jsme se v této pilotní studii zaměřili na cirkulující monocyty a na i) detekování změn monocytární exprese IRF1 mRNA v zánětlivé prostředí u pacientů s celiakií (recentních, rCD, i dodržujících rok a déle bezlepkovou dietu, CD-GFD), a ii) následně na odhalení vlivu IRF1 na monocyty pomocí markerů apoptózy (CD95) a protizánětlivé reakce (CD163 a IL-10).

Materiál a metody: Do studie bylo zahrnuto 15 pacientů s celiakií (5 rCD a 10 CD-GFD) a 10 zdravých dárců jako kontroly. Pro stanovení hladin mRNA studovaných cytokinů a faktorů (IRF1, CD95, CD163, IL-10) jsme z monocytů získaných pomocí FicollPaque denzitní gradientové separace a následné adheze izolovali RNA; kvantitativní RNA testování bylo provedeno metodou QPCR s *PGKI* jako endogenní kontrolou.

Výsledky: Hladiny IRF1 mRNA u monocytů od recentních pacientů, pacientů na bezlepkové dietě a od zdravých dárců byly po stimulaci různými kombinacemi cytokinů (IFN- γ , IFN- γ + TNF- α a IFN- γ + TNF- α + IL-6) signifikantně zvýšené. U recentních pacientů byl nárůst exprese šestinásobný ($p < 0,05$), u pacientů na bezlepkové dietě 7,7násobný ($p < 0,0001$) a u zdravých dárců sedminásobný ($p < 0,0001$). Expresí cílových markerů CD95, CD163 a IL-10 u monocytů od CD-GFD stimulovaných IFN- γ a TNF- α vykazovaly trendy zvýšené exprese apoptotického markeru CD95 mRNA a snížené exprese protizánětlivého markeru IL-10 mRNA ($p = \text{NS}$); snížení exprese CD163 mRNA u stimulovaných monocytů oproti monocytům bez cytokinů bylo signifikantní ($p = 0,008$). U monocytů od HC byly pozorovány statisticky nevýznamné trendy zvýšené exprese apoptotického markeru CD95 mRNA a snížené exprese protizánětlivých markerů CD163 a IL-10 ($p = \text{NS}$). Míra exprese IRF1 mRNA nekoreluje s žádným z vybraných markerů ani u monocytů zdravých dárců, ani u pacientů na bezlepkové dietě ($p = \text{NS}$).

Závěr: Výsledky naznačují, že zánětlivé prostředí reprezentované cytokiny IFN- γ , TNF- α , IL-6, které jsou přítomny ve zvýšené míře v séru recentních pacientů, vede u monocytů ke zvýšení exprese IRF1 mRNA, která může následně nastartovat u monocytů apoptózu zvýšením exprese CD95 mRNA a poklesem exprese protizánětlivých markerů CD163 mRNA a IL-10 mRNA může ukazovat na snížení imunitní odpovědi monocytů u těchto pacientů.

Klíčová slova: celiakie, monocyty, cytokiny, interferon regulující faktor 1 (IRF1), apoptóza, zánět.